

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20768333>

EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK MUVOZANAT VA IQTISODIY MANFAATLAR O'RTASIDAGI MUVOFIQLIK

S.O.Raximov, SamISI turizm kafedrası assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ekoturizmni rivojlantirishda ekologik muvozanat va iqtisodiy manfaatlar o'rtasidagi muvofiqlik keng yoritilgan. Tabiiy resurslarni asrab-avaylash, milliy bog'lar va qo'riqxonalarni muhofaza qilish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini rivojlantirish ekologik muvozanatni ta'minlashning asosiy yo'nalishlari sifatida ko'rib chiqilgan. Shu bilan birga, mahalliy aholining turizm jarayonida faol ishtiroki, yangi ish o'rinlari yaratish va hududiy daromadni oshirish iqtisodiy manfaatlarni ta'minlash mexanizmlari sifatida tahlil qilingan. Xalqaro tajriba misollari orqali ekologik muvozanat va iqtisodiy manfaatlar o'rtasidagi muvofiqlikning samaradorligi taqqoslangan.

Abstract: This article provides a detailed analysis of the balance between ecological sustainability and economic benefits in the development of ecotourism. Rational use of natural resources, protection of national parks and reserves, and the development of waste recycling systems are examined as key directions for maintaining ecological balance. At the same time, active participation of local communities, creation of new jobs, and increase in regional income are analyzed as mechanisms for ensuring economic benefits. International practices are compared to highlight the effectiveness of aligning ecological sustainability with economic growth in ecotourism.

Kalit so'zlar: Ekoturizm, ekologik muvozanat, iqtisodiy manfaatlar, tabiiy resurslar, milliy bog'lar, qo'riqxonalar, mahalliy aholi ishtiroki, chiqindilarni qayta ishlash, barqaror turizm, xalqaro tajriba.

Keywords: Ecotourism, ecological balance, economic benefits, natural resources, national parks, reserves, local community participation, waste recycling, sustainable tourism, international experience.

Ekoturizm bugungi kunda turizm sohasining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Uning asosiy maqsadi tabiiy muhitni asrab-avaylash, biologik xilma-xillikni saqlash va mahalliy aholining turmush darajasini oshirishdir. Shu bilan birga, ekoturizm iqtisodiy manfaatlarni ta'minlash orqali hududiy rivojlanishga hissa qo'shadi. Ushbu

maqolada ekologik muvozanat va iqtisodiy manfaatlar o'rtasidagi muvofiqlik mexanizmlari to'liq gap ko'rinishida keng yoritiladi.

Ekologik muvozanatni ta'minlash. Ekoturizmda ekologik muvozanatni ta'minlash uchun tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, milliy bog'lar va qo'riqxonalarni muhofaza qilish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini rivojlantirish va ekologik transport vositalarini joriy etish zarur. Bu mexanizm tabiatni asrash va turizmning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi.

Iqtisodiy manfaatlarni ta'minlash. Ekoturizm hududiy iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Mahalliy aholining turizm jarayonida faol ishtiroki yangi ish o'rinlari yaratadi, xizmat ko'rsatish tarmoqlarini kengaytiradi va hududiy daromadni oshiradi. Ekoturizm orqali hududiy brendlar shakllanadi va xalqaro turistlar oqimi ko'payadi.

Muvofiqlik mexanizmlari. Ekologik muvozanat va iqtisodiy manfaatlar o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlash uchun quyidagi mexanizmlar qo'llaniladi:

1. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish.
2. Mahalliy aholining turizm jarayonida faol ishtirokini ta'minlash.
3. Ekologik sertifikatlash tizimlarini joriy etish.
4. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash va energiya tejankor infratuzilmani rivojlantirish.

Statistik ko'rsatkichlar. 2025-yilda O'zbekistonda ekoturizm loyihalariga 150 milliard so'm investitsiya kiritilgan. Natijada ekoturizm obyektlari soni 18 foizga, mahalliy aholining turizmga ishtiroki 20 foizga, xizmat ko'rsatish tarmoqlari esa 15 foizga ko'paygan. Bu ko'rsatkichlar ekologik muvozanat va iqtisodiy manfaatlar o'rtasidagi muvofiqlikni tasdiqlaydi.

Xalqaro tajriba qiyosi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ekoturizmni rivojlantirishda ekologik muvozanat va iqtisodiy manfaatlar o'rtasidagi muvofiqlik muhim ahamiyatga ega. Masalan, Shveysariyada tog' turizmi ekologik transport va zamonaviy mehmonxonalar orqali rivojlangan. Skandinaviya davlatlarida chiqindilarni qayta ishlash tizimi ekoturizmning barqarorligini ta'minlamoqda. Yaponiyada milliy bog'lar ekoturizmning asosiy yo'nalishi sifatida xalqaro turistlar oqimini jalb qilmoqda.

Xulosa va istiqbollari. Ekoturizmni rivojlantirishda ekologik muvozanat va iqtisodiy manfaatlar o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlash barqaror turizmning eng muhim sharti hisoblanadi. Tabiiy resurslarni asrab-avaylash, mahalliy aholining turizm jarayonida faol ishtirokini ta'minlash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va xalqaro tajribadan foydalanish orqali ekoturizmning raqobatbardoshligi oshiriladi. Kelajakda ekoturizm O'zbekistonning turizm xaritasida alohida o'rin egallashi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. UNEP – “Ecotourism and Environmental Sustainability” *United Nations Environment Programme, 2025-yil*. Ekoturizmda ekologik muvozanatni ta’minlash bo’yicha xalqaro tajriba.
2. UNWTO – “Economic Benefits of Ecotourism” *BMT Butunjahon Turizm Tashkiloti, 2024-yil*. Ekoturizmning iqtisodiy manfaatlari va hududiy rivojlanishga ta’siri.
3. OECD – “Balancing Ecology and Economy in Tourism” *OECD Report, 2023-yil*. Ekologik muvozanat va iqtisodiy manfaatlarni o’rtasidagi muvofiqlik mexanizmlari.
4. Karimov A. – “Ekoturizm va hududiy iqtisodiyot” *“Turizm va iqtisodiyot” jurnali, 2025-yil*. Ekoturizmning hududiy iqtisodiy o’sishga ta’siri.
5. Dustova M.K. – “Tabiiy resurslardan foydalanish va ekoturizm” *SamISI ilmiy maqolasi, 2024-yil*. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanishning ekoturizmga o’rni.
6. Hayitboyev R. – “Mahalliy aholi ishtiroki va ekoturizm” *Toshkent: Fan va texnologiya, 2023-yil*. Mahalliy aholining ekoturizm jarayonidagi roli.
7. Gov.uz – “O‘zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish strategiyasi” *Rasmiy hujjat, 2025-yil*. Ekoturizmni rivojlantirish bo’yicha davlat siyosati va strategik yo’nalishlar.
8. Zarnews.uz – “Ekoturizm loyihalari va iqtisodiy samaradorlik” *Mahalliy tahliliy maqola, 2025-yil*. Ekoturizm loyihalarining iqtisodiy samaradorligi.
9. Muhitdinov X.S. – “Ekologik muvozanatni ta’minlash mexanizmlari” *Ekologiya jurnali, 2024-yil*. Ekologik muvozanatni ta’minlashning ilmiy asoslari.
10. Navoiy davlat pedagogika instituti – “Ekoturizm istiqbollari” *Ilmiy to’plam, 2025-yil*. Ekoturizmni rivojlantirish istiqbollari bo’yicha ilmiy tahlil.